

Na de vakantie zal er veel gebeurd zijn op de tuin.

Bekijk met de kinderen wat er is gebeurd en bespreek dit met elkaar.

Wat heeft het weer in de vakantie met de planten gedaan en zijn er beesten/insecten geweest.

Ook zal er hard gewerkt moeten worden om de tuin weer onkruidvrij te maken.

Waarschijnlijk kunnen jullie al een aantal dingen oogsten zoals uien, zonnebloemen, bietjes, wortels, boontjes en mais.

Er kunnen ook nog een aantal zaken geplant worden. Zoals sla, andijvie, Chinese kool en paksoi.

Nu kunnen jullie al voorzichtig terug kijken of de zaden die jullie geplant hebben wel volgens jullie schema zijn volgroeit. Helemaal plannen kan natuurlijk niet maar als de groei heel erg is tegen gevallen kan er gekeken worden of er factoren zijn waardoor de plant niet optimaal heeft kunnen groeien. Zoals te weinig voeding in de grond, te veel voeding in de grond, vogels die de zaden hebben opgegeten, slakken die de plantjes hebben opgepeuzeld.

Kijk in de teelt informatie gewassen van het schooltuinenboek wat de planten nodig hebben en of je volgend jaar misschien iets anders kan doen waardoor de plant beter zal groeien. Ook kun je kijken bij het kopje ongewenste gasten wat je eventueel aan slakkenvraat kunt doen of andere dieren die ongewenst op bezoek komen.

Bladluis (Aphidina-soorten)

Kenmerken

Bladluizen zijn zeer kleine insecten. Ze hebben een rond of ovaal lichaam van circa 2 tot 3 mm groot. De kleur varieert van wit, groen, bruin tot zwart. De meeste bladluizen hebben geen vleugels

Voorkomen

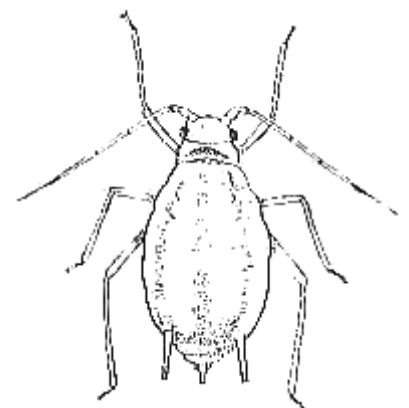
Ze komen in Midden- en West-Europa met honderden verschillende soorten voor. Je kunt ze overal aantreffen. Sommige soorten hebben een vaste waardplant. Andere soorten zijn niet zo selectief.

Levenswijze

Ze zitten meestal in grote groepen, ook wel kolonies genoemd op de stengel van een plant. Ze boren dan met hun steeksnuut op plaatsen waar de sapstromen van de plant stromen. Deze sappen zuigen ze dan op.

Ontwikkeling

De bladluizen kunnen zich geslachtelijk en ongeslachtelijk voortplanten. De larven die zich ontwikkelen uit de overwinterende eitjes, worden vrouwtjes. Deze hebben geen vleugels. Zij planten zich ongeslachtelijk voort. Mieren trommelen op bladluizen om het zogeheten honingdauw op te kunnen zuigen dat de bladluizen uitscheiden. Bestrijding van bladluizen kan op een milieuvriendelijke manier door lieveheersbeestjes, goudoogjes en de larven van zweefvliegen.

Bijna elke plant maakt zaden, maar als je de uitgebloeide bloemen eruit knipt niet, je krijgt dan meestal wel een vollere bloei maar geen zaden.

Eerst krijgt de plant bloemen, dan worden het bessen, peulen of zaaddozen.
De natuur heeft het allemaal slim bedacht om de zaden te verspreiden:

- of de zaden gaan met insecten mee die ze dan ergens laten vallen,
- of vogels eten bessen en die poepen de zaadjes op een andere plek uit,
- of de wind blaast de lichte zaden weg,
- of de zaden vallen gewoon op de grond in de buurt van de plant en zaait zich daar vaak uit

De kunst is om de zaden op tijd op te vangen (soms letterlijk).

Zaden verzamelen kan bijna het hele jaar, het ligt er natuurlijk aan wanneer de plant bloeit.

Als de zaaddozen bruin beginnen te worden dan is het tijd om te kijken of de zaden rijp zijn. Zorg bij het verzamelen van zaden er wel voor dat je de verschillende zaden niet mengt.

BEWAREN VAN DE ZADEN

Na het opvangen van de zaden, elk apart in een bakje of plastic koffiebekertje met de juiste naam erbij, laat de zaden nog in de zaaddoos in de schuur (of garage, overkapping waar het niet waait) 2 weken staan om er eventueel wat beestjes uit te laten kruipen en te laten drogen.

Dan kun je de zaden schonen, ontdoen van schilletjes en blaadjes enz. Sommige soorten laten het makkelijk doen, meestal zijn de zaden zwaarder dan de rest en vallen ze onderop de bodem, je kunt vaak de schilletjes wegblazen (niet te hard) . Bij de fijnere zaden gebruik je een theezeefjes om de zaden te zeven. Sommige zaden laten zich niet makkelijk schonen, of je ziet de zaden nauwelijks deze soorten bewaar je met schilletjes.

De bekertjes en bakjes zet ik dan in een droge warme kamer, waar ze goed kunnen drogen. Als de zaden niet goed droog zijn kunnen ze gaan schimmelen en dan heb je alle moeite voor niets gedaan.

Dit drogen is meestal ook 2 weken voor sommige soorten (dikten) korter of langer. .

Als de zaden goed droog zijn kun je ze in enveloppen (hoekjes dichtplakken anders vallen de zaden eruit) , in koffiefilterzakjes of in glazen potjes bewaren.

Kijk goed naar de plaatjes hieronder en schrijf erbij waar je de zaden van deze plant ziet zitten of de plek waar je denkt dat de zaden zitten.

Fruit

in

verspreiding.....

Bessen

in.....

verspreiding.....

Klein springzaad

in.....

verspreiding.....

Bloem

In.....

Verspreiding.....

Pompoen

in.....

verspreiding.....

Eikel

in.....

verspreiding.....

- De bloem
- De vrucht
- De bes
- De peul
- De eikel
- De vrucht

Hoe verspreiden deze zaden zich?

-Valt naast boom	(gaat rotten en zorgt zo voor zaad)
-Vogels	(eten de zaden en soms vallen er wel eens een paar zaden op de grond)
-Eekhoortjes	(verstopten mij en kunnen me niet meer vinden, ik wordt een nieuwe boom)
-Aanraking	(als je in mij knijpt dan spring ik uit elkaar en laat mijn zaden op de grond vallen)
-Mensen eten mij	(laten mijn zaden drogen om weer opnieuw te kunnen planten in de tuin)

dit antwoord 2x

Er zijn ook zaden die door de wind worden weg geblazen, zoals die van een paardenbloem en er zijn bessen die vogels graag eten, zoals een vlierbes daarna poept de vogel de zaden weer uit. Zo zijn er een heleboel manieren om zaden te verspreiden in de natuur of tuin.

Oogst maand van de natuur.

Rond half augustus en heel september zijn er veel dingen te oogsten uit de natuur. Nu het in de tuin wat rustiger wordt aangezien er bijna niks meer wordt geplant en alleen maar dingen worden geoogst. Is het zeker ook aan te bevelen om zelf in de buurt te kijken wat er allemaal te oogsten is met de kinderen. Vaak kun je wel vlierbessen, bramen, rozenbottels, hazelnoten, beukennotjes en zeker zijn er brandnetels te vinden. Hiermee kun je verschillende dingen klaarmaken. Zie verderop wat recepten.

Maak voordat je met de kinderen opzoek gaan even een rondje op de fiets in de buurt zodat je ongeveer weet wat je waar kunt vinden.

Mocht je nog fruit bomen of struiken willen planten of verplaatsen is dit de maand bij uitstek om dat te doen. De plant heeft nog voor dat het gaat vriezen de tijd om zich te vestigen in de bodem. Op deze manier kan hij de winterkou beter aan.

Hazelaar

Beuk

Walnoot

Tamme kastanje

Allerlei andere herfst schatten Wel en niet eetbaar

Vlierbessen:

Aangezien je veel vlierbessen nodig heb en het ritsen ook behoorlijk wat rommel geeft heb ik er voor gekozen een simpel recept als eerst neer te zetten. Waarbij er niet heel veel bessen nodig zijn om toch de heerlijke vlierbessensmaak te verkrijgen.

Vlierbessenkwarktaart.

Nodig:

- Drie a vier trosjes vlierbessen alleen rijpe dus geen groene
- Acht eetlepels suiker
- Fijne zeef
- 1 pak baukje kwarktaartmix
- Kwark (hoeveelheid zie verpakking taartmix)
- Slagroom (hoeveelheid zie verpakking taartmix)
- Boter (hoeveelheid zie verpakking taartmix)

Voorbereiding:

Knip of pluk de trosjes vlierbessen en was ze schoon in een vergiet. Om te voorkomen dat de vloerbessen rood wordt is het misschien handig om de bessen buiten te ritsen.

Bereiding:

Kook de bessen met een klein bodempje water in de pan en voeg hier de suiker bij. Kook gedurende tien minuten tot de bessen stuk gekookt zijn.

Zeef de bessen door de fijne zeef waarbij er alleen sap overblijft. Laat de sap afkoelen.

Maak ondertussen de bodem van de kwarktaart en zet deze in de koelkast.

Maak de kwark mix volg aanwijzingen op verpakking voeg hier iets minder water bij i.v.m. de vlierbessensap wat er nog bij gaat.

Anders wordt de taart niet lekker stevig. Bewaar een beetje vlierbessensap om over de taart heen te gieten voor dat hij gaat opstijven in de koelkast. Laat de taart twee uur opstijven voor opdienen.

RECEPTEN

Brandnetels:

Voor het plukken van de brandnetels voor gerechten zoals soep, stampapot of zelf lasagne is het belangrijk de toppen van jonge brandnetels te plukken deze zijn lekker zacht. Je kunt ze herkennen aan de planten waar nog geen zaden aan hangen (zie afbeelding)

We kiezen voor een recept wat je snel en redelijk simpel kan klaarmaken.

Brandnetelsoep.

Nodig:

- Een halve tas vol brandnetels
- 1 a 2 eetlepels olijfolie
- 1 grote ui
- 1a 2 teentjes knoflook
- 2 liter kippen of groentebouillon

Vorbereiding:

Pluk de brandnetels met een handschoen voor de gevorderde brandnetelplukker kan het ook zonder, maar onthoud dat je hoe ervaren je ook bent je ontkomt vaak niet aan een prik van de brandnetel.

Was de brandnetels in een vergiet en kook ondertussen water voor de bouillon. Snijd de ui en knoflook fijn en bak dit in een pan met een beetje olijfolie aan tot het glazig wordt (niet bruin). Giet de bouillon erbij en doe de brandnetels in de pan. Laat dit koken tot de brandnetels donker van kleur worden ongeveer 5 min. Haal de brandnetels uit de pan en snij ze fijn. Doe de fijngesneden brandnetels in de pan en dien dit op.

met zaden

jonge brandnetel

Trekvogels en standvogels

De vogels die in Nederland naar ons toekomen, noemen we wintergasten en zomergasten. Maar dat is nog niet alles: twee keer per jaar, in het voorjaar rond april en in het najaar rond september/ oktober, komen er grote vluchten vogels overvliegen, op weg naar een verre bestemming in het buitenland. Regelmatig maken deze zogenaamde doortrekkers een tussenlanding om op adem te komen en zich vol te stoppen met voedsel voor de verdere reis. Deze wintergasten, zomergasten noemen we trekvogels.

Vogels

Heb je ze al gezien vliegend in de lucht grote groepen met vogels, klaar voor hun wintervlucht.

Straks wordt het hier te koud.

Ze vliegen weg naar een land waar het warmer is. Ze vinden daar eten, soms zelfs vis.

Dag vogels tot volgend jaar.

Als de zon weer warm is.

Als de dieren uit hun winterslaap komen.

En de bloembollen die we hebben geplant hun bloemen weer tonen.

Fijn als jullie straks weer terug zijn.

Egels

Egels zijn zeer bekende dieren die overal voorkomen. Omdat ze 's nachts actief zijn kan een egel jaren in uw tuin wonen of naar voedsel zoeken, zonder dat u daar iets van merkt. In Nederland kunt u egels aantreffen in vrijwel alle landschappen. Het liefst zitten ze langs bosranden, in tuinen of loofbossen met veel ondergroei, maar ook in de stad voelen ze zich thuis, als er maar groen en schuilplaatsen aanwezig zijn.

Eegje egel - Dick Bruna

Eegje Egel gaat naar de stad om een wollen das te kopen. Schildpad waarschuwt voor de vele auto's, maar Eegje doet het. Hoewel ze heel voorzichtig is wordt ze toch aangereden, omdat ze heel even haar ogen sluit terwijl ze nadenkt.

Zeg kleine egel wat slaap jij lang + CD

Het wordt kouder en kouder buiten. Kleine Spikkel gaat op zoek naar een fijn plekje voor de winterslaap. Maar waar? Spikkel zoekt het allerbest. Lukt het om op tijd een goede plek te vinden?

- Met CD (zing mee met Zeg kleine egel en luister naar het verhaal)

Kleuters leren egels kennen. Een mooi verhaal en vier pagina's vol informatie over de egel. Wist jij bijvoorbeeld dat egels ziek worden van melk?

Egels leven alleen (solitair). Alleen in het voorjaar zoeken mannetjes en vrouwtjes elkaar even op, net lang genoeg om verzekerd te zijn van een nageslacht. De jongen (gemiddeld vier à vijf) worden van juni tot eind september geboren. Na een week of vier gaan de jongen 's nachts met moeder mee. Een paar weken later zijn ze zelfstandig en valt de familie uiteen.

Egels zijn insecteneters. De rupsen, kevers, slakken en regenwormen sporen ze op met een uitstekende neus en een scherp gehoor. Dat het aanbod van insecten in de winterslaaperperiode van de egel zeer laag is, is natuurlijk geen toeval. De egel is een beschermd zoogdier.

Bloembollen

Voor het planten van bloembollen is de maand oktober ook een prima maand. Zo zullen jullie al vroeg in het voorjaar weer kunnen genieten van allerlei mooie bloemen die jullie hebben geplant. Denk erom waar je ze plant want als je er met de schop doorheen gaat zullen de bollen het volgende jaar niet veel meer doen of op de vreemdste plaatsen naar boven komen.

Lespakket!!!!

Vogelhuisje of voederplank

voor de vogels die hier blijven:

Wanneer je nestkastjes wil bouwen, moet je eerst een aantal zaken weten. Elk nestkastje wordt gemaakt voor één bepaalde vogelsoort.

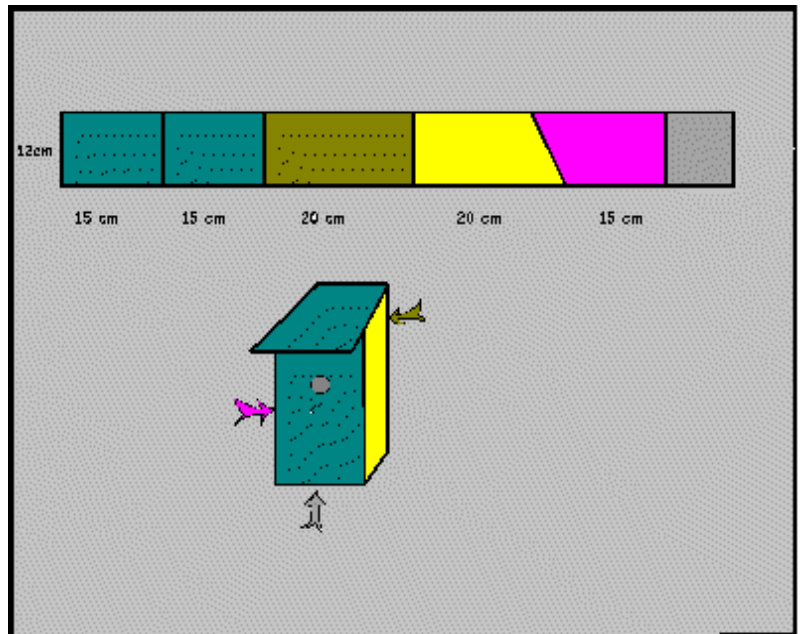
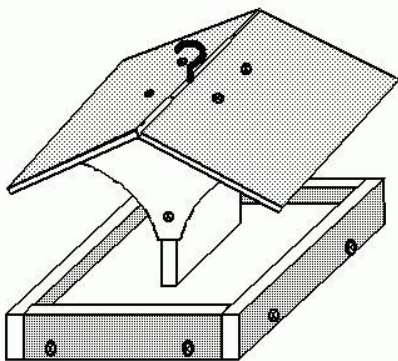
Zo zijn de afmetingen van de opening voor iedere vogelsoort verschillend. Probeer in je tuin vooral het meesje aan te trekken.

Je lokt deze vogeltjes het best door de kastjes naar hun maten te maken. Grotere vogels, als de mus bijvoorbeeld, zullen dan hun nesten niet inpikken. De mees is voor de tuin van onschatbare waarde. Zij eten massa's schadelijke insecten. Daarentegen is zij zeker niet schuw. Zij laat zich makkelijk bekijken. De kastjes zijn daarenboven klein en dus redelijk makkelijk te maken. Hang de kastjes hoog genoeg en zorg ervoor dat de poezen de woonplaats niet kunnen bereiken. Let er ook op dat de mezen niet gestoord willen worden tijdens de broedperiodes. Laat de

kastjes die hangen dus met rust. Wil je de mezen aantrekken, hang dan vetbollen met

zonnebloempitten. Een nestkastje maak je

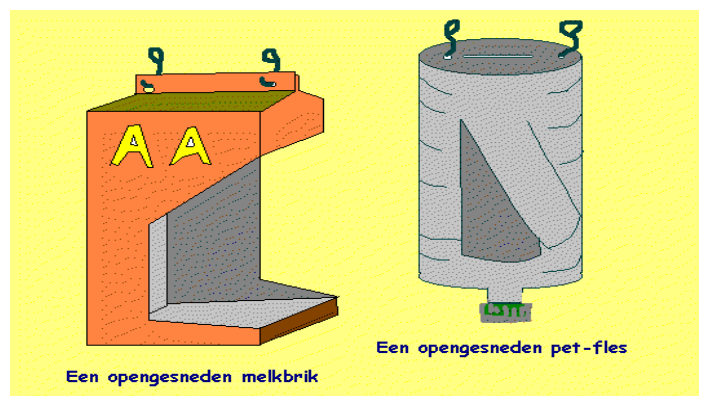
gemakkelijk met een plank. Je verzaagt de plank volgens de tekening en maak daarna het nestkastje volgens het schema. De opening voor een mees moet tussen de 25 a 28 millimeter zijn. Succes!

Voederplank

Als tuinder ben je af en toe wel eens razend op die vliegende belhamels die je sla hebben opgegeten. Maar 's winters smelt je hart als je die kleine wezentjes in de vrieskou ziet zoeken naar hapjes. Wat zegt je hart je dan? Jazeker, aan de slag! We maken een voederplankje voor de mussen, de mezen, de roodborstjes,... **Vergeet niet dat als je eenmaal begint met voeren dat je tot het einde van de winter door moet gaan want de vogels wennen snel aan jullie hulp.** Elke handige knutselaar weet wel één of ander kunstwerk in elkaar te timmeren. Voor diegene die wat informatie nodig hebben, hier is het.

Plaats of hang het voederplankje op een rustige, veilige plaats. Zorg ervoor dat de katten de vogels niet als voedsel zien.

Zorg ervoor dat het voedsel niet wegwaait of beschimmelt. Hou water dus op een afstand. Plaats een dak op het voederplankje Of maak een paar kleine gaatjes onder in het melkkarton/ petfles zodat het water weg kan.

Voor de gene die geen tijd hebben om dit alles zelf te doen zijn er via internet doe het zelf vogelhuisjes te koop: [Doe het zelf nestkastje / Esschert Design](#) heeft alles wat je nodig hebt in de doos geleverd. Dit kun je googelen. Succes!

EGELS

Wist je dat:

Jullie mooie tuin een paradijs is voor dieren?

De egel graag een huisje maakt van een hoop takken en bladeren.

De egel ook wel eens zijn huis maakt in de composthoop.

Dat de egels in je tuin een winterslaap houden.

Dat egels eerst hun buikje vol eten met allerlei beesten (slakken, torren) die je niet in de tuin wil hebben voor ze aan hun winterslaap beginnen.

Egels kunnen verdrinken in een vijver met een steile rand.

Egels ziek worden van het drinken van melk.

Er nog maar heel weinig egels zijn in Nederland

- Kijk op de plaatjes hieronder en zeg wat je ziet:

De egel heeft.....

De egel is aan het

De egel eet een